

Prester i Solum.

(Utdrag fra SolumBygdsHistorie –bind 1)

Knut Kortssønn Ramshart

- **1766 innvielsen av Solum nye kirke, som stiftamtman Frederik Georg Adeler hadde reist**

«*Ego **Canutus Curtii Ramshart** lucem hanc mundi primum aspexi anno Christi 1711 die 10mae Januarij* » Slik begynner **Knut Kortssønn Ramshart** sin levnets beskrivelse, (I Kra. bispearkiv. Vitaprotokoll, fol. 40 b) der han altså på ikke helt uklanderlig latin forteller at han første gang så verdens lys den 10. jan. 1711. 24 år gammel ble han kapellan i Eidsberg, der han hadde sitt virke i 25 år, til han, den 10. okt. 1760 fikk kall som sogneprest i Solum. Hans arbeidstid her ble ikke lang, idet han døde allerede 31. mai 1771. I 1766, den 5. juli, fikk han være med på **innvielsen av Solum nye kirke, som stiftamtman Frederik Georg Adeler hadde reist**, og som står den dag i dag. Han var 1. g. g. m. Else Hansdatter Smidt, 2. g. g. m. Walborg Aalborg, og hadde en sønn, Hans, «Skriverkarl paa det Kongl: Rentekammer», og seks døtre, hvorav den ene, Cornelia Mathea, var g. m. prost Wille i SeIjord.

Presten Ramshart døde som en velhavende mann. Skiftet, som ble oppgjort av: prost Monrad, kapellan Rose, svigersønnen apoteker Velner og to takseringsmenn: Anders Eriksen Lien og Mathis Klyve, viser at han bl. a. var eier av:

Rede penger, mynter og medaljer tils. verd ca. 460 rdl.

Gull: Ur og kjede, gullknapper o. m. tils. verd 71 rdl,

Selv: Kaffekanne med fat, veier 66 lodd a 2 ort 4 sk. 35 rdl, 3 o.

Tekanne uten fat, veier 32¹/₂ lodd a 2 ort 4 sk. 16 rdl, 1 o.

Sylkom, skal, krus, saltkar, suppeøse, punsjøse, potasjeskje, 34

skjeer, ur med kjede, sølvspenner, sukkerbøsse og «Hoved Vands Eeg» og mere.

Buskapen var: 3 hester, 17 kuer, 8 sauer.

Bøker ca. 130.

Brutto formue: 2577 - 1 - 14 3/4

Boets gjeld: 335-0-2 3/4

Til sammen: Netto: 2242 - 1 - 12

Enken får da 1121 - 0 -18. Sønnen: 277 -1- 23 1/2

Døtrene hver: 138 - 2 - 23:1 /4. Arveavgiften, som tilfaller Christiania

Tugthuus, utgjør 11 - 0 - 20.

Skiftet viser altså at Solum sognekall nå ikke bare kunne underholde en prest med stor familie, men sette ham i stand til å samle adskillig av liggendefø: gullsmykker og sølvttøy, kuer på basen og penger på kistebunnen, (Sønnen,

Hans, avanserte til Justitsraad og døde i København, ugift. Av døtrene ble, etter farens død, Else Dorothea g. m. kjøpmann Hans Ørn. Deres sønn var den berømmelige rektor Knud Ramshart Ørn)

«Madame Walborg Aalborg, Sal. Ramsharts» var ved mannens død en dame sin beste alder. Om hennes forhold til enkesetet Veholt; Se bind II, s.324-26 i Solum Bygds Historie.

Jacob von der Lippe var sogneprest i Solum i 33 år, - fra 1772 til 1805.

Han tilhørte en vestlandsk kjøpmannsslekt og var f. 1732. Vi har et øyeblikksbilde av v. d. Lippe, - tegnet av en mann som hadde skarp iakttagelsesevne, kombinert med kritisk sans, - den senere biskop i Bergen, Claus Pavels. Denne, som i den tid da v. d. Lippe var prost, overtok Eidanger sognekall, forteller i sin levnetsbeskrivelse:

«Sjette Søndag efter Paaske 1793 blev jeg af Provst Von der Lippe indsatt i Eidanger Hovedkirke. Ved den Leilighed hendte mig en synderlig Malheur. Da jeg var kommen i Kirke, og Gudstjenesten skulde begynde, bad Provsten mig om mit Kaldsbrev som han skulde oplæse. Jeg søgte i mine Lommer, men fandt, at jeg havde glemt det. V. d. Lippe var en lærd, veltalende Mand, men hans Hjerte laa paa hans Læber, og hans Oprigtighed udartede undertiden til fremfusende Udhøflighed. Han læste mig ret min Text, kaldte mig et af disse nymodens Genier, som sandser ingenting, og erklærede at han nu ikke paa 3-4 Uger kunde love at komme igjen. Til al Lykke brugte man der i Egnen at spænde Hesten bag Vognen, d.v.s. Presten holdt først sin Indtredelsespreken, og siden indsatte Provsten ham.

Et Bud blev i al Hast sendt avsted til Brevig, og for at udhale Tiden, blev det imod Sedvane holdt fuld Messe, og en Salme saa lang den kunde findes, blev avsunget. Endelig besteg jeg Prædikestolen, og var næsten allerede ferdig, da jeg saa Expressen træde ind i Kirken. Med det gladeste Hjerte fremsagde jeg nu Slutningsordene Provstens Vrede var nu ganske forbi. Da vi kom ind i Sakristiet, tog han mig i Haanden med de Ord: «Han er en brav Mand» og behandlede mig siden med den største Agtelse og Velvilje.»

V. d. Lippe var 1. g. g. m. Magdalena Petersen yon Fyhren, 2. g. g. m. Wenche Elisabeth Dancertsen og 3. g. g. m. Wenche Dishington, enken etter skipper Henrich Ibsen (dikterens oldefar). Hun hadde etter sin første mann sønnen Henrich Ibsen, f. 1765. Denne vokste opp hos sin stefar og ble skipper som sin far. Tretti år gammel ble han g. m. Johanne Catrine Plesner, datter til kjøpmann Knud Plesner.

De fikk to sønner : Jacob v. d. Lippe Ibsen og Knud Ibsen. Skipper Henrich Ibsen ble ingen gammel mann. Senhøstes 1797, da han som fører av sin selveiende skute skulle passere Hesnesbåene utenfor Fjære, forliste han, og skuta gikk tilbunns med mann og mus, - der hvor sønnesønnen i sin tid lot

sagnfiguren Terje Vigen gå på grunn.

Om vi kunne si om hans forgjenger i embetet at han døde som en velhavende mann, må vi si om V. d. Lippe si at han gikk bort fra denne verden som en rik mann. 11. jan.1805 begynner skiftesamlingene som fortsetter: 23/1, 1/2, 11/2, 13/2 og 23/2. (Vurderingsmenn er Ole Pederser Aafos og Tollef Knudsen Søetvedt.) Booppgjøret blir avsluttet med dette resultat: Brutto formue.: 11 184 - 1 - 00 Gjeld: 1 174 - 3 - 08.

V. d. Lippe, som ble enkemann tredje gang da han var 48 år, etterlot seg to sønner, som hver fikk 3237 - 1 --- 21 1/3;1, og to døtre som hver fikk 1 618 - 2 - 22 2/3, I sine yngre år hadde v, d. Lippe visstnok ingen kapellan. men i sine siste år hadde han Jørgen Andreas Hagerup, som var f. i Foldal 1772 og 1808 ble sogneprest i Åfjord, senere i Tynset, og fra 1828 til 1854 i Oppdal. Han berømmes i en nekrolog i «For Fattig og Rig» for sitt «elskelige, vennefulde og menneskekjærlige Sindelag». Et synlig minne skal v. d. Lippe, etter det tradisjonen med noenlunde sannsynlighet forteller ha etterlatt seg det veldige lerketreet som ennå står ved Solum prestegård.

Hans etterfølger som fikk ha sitt virke i Solum nesten like lenge som han. - i 29 år, - ble *Immanuel Schwach*.

Immanuel Schwach:

Immanuel Schwach, som var f. i Christiania 1760. Hans far, en boktrykkersvend som kom fra Stettin, ble g. m. enken etter den eneste autoriserte boktrykker i byen, Jens Andersen Berg, som var utgiver av Norges første avis, «Norske Intelligenz-Sed-deler», grunnlagt av Berg den 23. mai 1763. Immanuel ble, etter teologisk embetseksamen først fengselsprest, senere kapellan i Ringsaker, der sønnen, juristen og poeten **Conrad Nicolai** ble f. i 1793, som sambygding og jevnaldrende med tidens annen fedrelandske sanger, Henrik Anker Bjerregaard.

Immanuel Schwach ble sogneprest i Hurum 1796, og i Solum 1805. Han døde i sitt embete der den 8. april 1833.

Ording gir ham det ettedrmæle at han var «elsket av sin Menighed som en høist kjærligsindet Mand». Formentlig har Ording rett i sin karakteristikk, og dertil kan trygt tilføyes at Schwach må regnes blant de fremste av dem som skapte og formet Solums skolevesen. Han synes å ha vært utrettelig i sin ledelse av skolekommisjonen og i arbeidet for å dyktiggjøre bygdens lærere. Det er således, såvidt vi kan se, en noe urettferdig dom Hans Abr. Hansen feller. («Hans Ahraham Hansen Bakkene og hans efterslekt», s. 17 i SBH), når han sier at S. *ikke hadde tanke for religion eller lærdom* hos konfirmantene. «Naar man kunde nogenlunde katekismen, blev man konfirmert, men man behøvde ikke å kunne skrive eller regne.» Her er det nok haugianeren som, på svake premisser, dømmer opplysningstidens rasjonalistiske teolog, som på den tid da H. A. H. ble konfirmert (i 1829) var Schwach gammel og svakelig. I 1830 fikk han forøvrig

en dyktig medhjælper i Christian Høy, som i 1854 ble sogneprest i Bamble.

(Presten Th. Ording Han hadde betydelige kunnskaper om Solum, mange skrifter stammer fra hans hånd, Blant annet om den siste katolske bresten i Mikaelshulen. Se SBH bl.a.: sidene 359 og 360, 341.)

Saklig og nøkternt, men ikke uten glimt i øyet, forteller Thov Dahl om sin og andres konfirmasjonsforberedelser og konfirmasjon i de tider:

«Vaaren 1828 meldte jeg mig hos Sognepresten som Konfirmand. (Thov var 15 år da.) Forberedelsen til Konfirmationen toges paa en Maade ikke strengt. Katekismus og nogle Salmer var det meste som fordredes lært. Desuagtet var der - som før nevnt - dem som gik i flere Aar, før de «slapp fram». Forklaringen var det faa som læste, saaledes den Sommer kun jeg og et Par Gaardmands-sønner fra Mælum. Det traf sig nemlig, at de mere formuende Gaardbrugere holdt Huslærere (gjerne nogen af de i Almueskolen ansatte Lærere, som derved fik sig en Smule Bifortjeneste).

Før den Tid - saa er mig fortalt - var det ogsaa dem som skulde forsøge at lære den større Pontoppidans Forklaring «Sandhed til Gudfrygtighed». Dette var nok yderst faa som klarte. Det var da heller ikke saa underlig, om det for enkelte tog flere Aar før de kunde optages til Konfirmation.

Jeg har hørt om en Prest i en av de øvre Bygder, at han befalte sine Konfirmander til at staa den hele Tid han overhørte dem - efter at have trasket den lange Vei som gjerne tilfalder de fleste. Vi fik da for det meste sidde. Derimod hendte det nok at vi kom dyvaade frem til Overhøringen. Det fik dog gaa om Sommeren; men verre var det i de koldere Aarstider, idet man jo maatte ud i alskens Vær og kom mange Gange ikke hjem før langt paa kveld. Thi om det for de flestes Vedkommende stod daarligt til med det aandelige Udstyr, saa var det nesten værre med det legemlige. Rent utrolig daarligt kledt var mange, og dertil lange Veier og lidet Mad. Dog i saa Maade hjalp man sig som man bedst kunde.

Med Hensyn til at «slippe fram» var det almindelig Mening, at det var nødvendig før Udtagelsen til Konfirmationen at være rusted med en Sendingsgave som vel blev adresseret til Prestefruen, men som vistnok - især for dem som stod tilbage - var en stilltiende Bøn til «Far selv» om at lade Naade gaa for Ret.

Gaven bestod f. eks. i en gild Saue- eller Kalvesteg, en Smørbut, en Laks, et Stykke Vildt eller lignende. Foruden disse «frivillige Gaver» var det ogsaa den Gang Skik og Brug at bringe Presten Offer den sidste Mødedag.

Naar man kom med sit Offer eller sin Sending, blev man traktered, enten med Kaffe og Kage, eller med et Glas Vin og Kage. Denne Gjestfrihed var for mange mere spændende end fornøielig. Tænk om man skulde gjøre en Feil i det fine Præstehus

Det hændte min Sidekamerat, da vi var inde og fik vort Traktement, at halve Koppen var fylt med grut. Blussende red sidder han der uden at vide hvad han

skal gjøre med dette. Ikke kunde han lade det staa igjen, og ikke kunde han heller fortære det. I et ubevogtet Øieblik faar han saa listed Koppen bort i Inderlommen i Jakken og tømte Indholdet i den.

Traktering hos Præsten kunde ogsaa træffe ellers, naar man paa en god Onnedag fik Opfordring til at deltage i Arbeidet, en Anmodning som vi meget gjerne efterkom, - thi vi slap da Overhøring den Dagen.

Den Skik at stille Konfirmanderne op efter Nummer var jo i Brug den Gang. Dog var det ikke deres Forraad af Kundskaher, men Forreldrenes Formuesforhold, som var bestemmende for hvem der skulde staa øverst, næstøverst o.s.v.»

Den neste mann i sogneprestrekken, *Jens Laurits Debes*, ble her bare i ni år. Ording omtaler ham som en samvittighetsfull og kjærligsinnet mann, men det kan neppe sies at han, i sin korte tid i Solum satte betydelige spor etter seg i bygd eller menighet.

Bent Wettergren.

Desto ettertrykkeligere kan dette sies om hans etterfølger: *Bent Wettergreen* som i tretti år var en ruvende lederskikkelse i distriktet. Han var født i 1804 og vokste opp i et religiøst hjem hos sine foreldre, kjøpmann Jacob Wettergreen o. h. Else, f. Bøyson, Hans embetskarriere er denne: Personellkapellan i Botne 1827-29, sogneprest i Nissedal 1829-34, i Lårdal 1834-43, og så, i godt og vel tretti år sogneprest i Solum til han søkte avskjed i 1874, da han også i 26 år hadde vært prost i Nedre Telemark, for så i de siste ni år av sitt liv å nyte sitt otium i Gjerpen, der han døde i 1883. Som så mange av sine kallsbrødre ble han g. m. datter til sin første overordnede, sogneprest Hans Hein Nysom. Hans første hustru var Hella Karine som døde 1861. Året etter ble han g. m. hennes søster Dorothea Nysom. Begge ekteskap var barnløse, men i årenes løp tok W. til seg flere barn, - nærmere og fjernere slektninger, - så at han på sine gamle dager hadde en tallrik husholdning, - i 1865 således følgende personer:

Presten W. 62 år, hans frue Tea 62 år, hennes søster Magdalene 63 år, fire fosterbarn: Elise Aslaksen 22 år, Gunhild Brynjulfsd. 9 år, Inger Olsd. 14 år, Axel Hein 18 år, husjomfru Amalie Kolderup, agronom Aslak Gudmundsen, fire tjenere: Thorbjørn Johannesen, Ingeborg Olsdatter, Mari Haraldsdatter, Maren Andersdatter. Om presten selv var en virksom mann med mange jern i ilden og tillitsverv uten tall, så hersket det i hans hjem ikke mindre travelhet: Slakting, brygging og baking, spinning, veving og søm, og ved siden derav undervisning og oppdragelse av oppvoksende ungdom.

Bent Wettergreens meriter er så mange og mangeartede at det ikke er have **til** å nevne dem alle her, men han vil bli omtalt i forskjellige forbindelser, - på områder der han i kraft av sin ualminnelig store arbeidsevne og av den usedvanlige tillit han overalt nød, kom til å spille en ledende rolle. Trettitre år gammel ble han valgt som den første ordfører i Lårdal, og årene 1859-63 var han Solums ordfører. Forøvrig var han engasjert overalt der

noe var i vekst i bygda, - ikke bare i kirkeliv og menighetsliv, men i alt kulturelt og sosialt arbeid. Han må ha hatt den evne til å arbeide lett og uanstrengt i en omfattende og mangesidig administrasjon som vi bare sjelden ser, - og da bare hos menn som på en gang makter å være både samfunnets ledere og dets tjenere. I sekstiårsalderen var han for det første embetsmann med embetsplikter som sogneprest og prost, dernest bygdens ordfører og formann i skolekommisjonen. Ellers var hans verv in legio: Formann i fattigkommisjonen, i barnehjemsstyret, i misjonsforeninger, i forlikskommisjonen, og om det så var praktiskøkonomiske foretagender som f. eks. opprettelse av en bygdesparebank, så fant den virksomme prest tid **til** å delta i drøftelsene.